

Gulden Spoor voor Maatschappelijke Uitstraling aan Philip Brinckman

Gent, 4 juli 2025

Geachte minister, schepenen en andere hoogwaardigheidsbekleders, beste Philip, dames en heren

“Wil je herinnerd worden om wat je gedaan hebt of om wie je was?” Deze vraag legt niet alleen een verband tussen onze eregenodigde en de reden waarom we hier vanavond samen zijn en maar geeft meteen ook inspiratie voor na deze feestelijke academische zitting.

De vraag *“Wil je herinnerd worden om wat je gedaan hebt of om wie je was?”* raakt aan een kernprincipe van de wonderbaarlijke Griekse filosoof Epictetus, samen met Seneca een van de leidende figuren in de stoïsche filosofie uit de eerste eeuwen na Christus. Epictetus moedigde mensen aan om zich te richten op het ontwikkelen van een sterk en deugdzaam karakter omdat dit de basis vormt voor een betekenisvol en vervuld leven. Door te focussen op wie we zijn als mens en hoe we reageren op de uitdagingen van het leven, kunnen we een blijvende **impact** hebben op de mensen om ons heen.

Naar aanloop van elke Vlaanderen Feest!-editie gaan wij met een jury op zoek naar sporendragers: personaliteiten die een opmerkelijk spoor in het Vlaamse economische, maatschappelijke en culturele leven getrokken hebben, Vlaamse publieksdiplomaten die van Vlaanderen houden en van wie Vlaanderen houdt of zou moeten houden. Kortom: verdienstelijke Vlamingen die een blijvende **impact** hebben om wie we ze zijn. In ons rijtje sporendragers staan namen zoals prof. Luc Colemont, zuster Jeanne De Vos, prof. Peter Piot en ook Khalid Benhaddou die ik hier vorig jaar een Gulden Spoor mocht overhandigen. De zoektocht dit jaar naar een nieuwe naam was niet moeilijk: de naam die Christel Op de beeck, ambtenaar bij het Departement onderwijs, ons influisterde, vond onmiddellijk weerklank bij onze jury: een aanhanger van de filosofische inzichten van Epictetus maar ook van Spinoza en Nietzsche: Philip Brinckman. Hij verpersoonlijkt de antipode van de stelling van NAVO-baas Mark Rutte dat je voor visie naar de oogarts moet.

Maar: wie is Philip eigenlijk en waarom verdient hij een Gulden Spoor?

Geachte dames en heren

Toen ik Philip polste of hij een Spoor voor Maatschappelijke Uitstraling wilde aanvaarden, was zijn reactie heel typerend, weliswaar na eerst grote aarzeling van zijn kant en een vurig pleidooi van mijn kant. Ik citeer: *“In alle nederigheid wil ik de prijs in ontvangst nemen, ook uit respect voor mijn vader die als 'kajotter' aan de lijve ondervond hoe belangrijk 'leren' wel is zoals in leren muziek of toneel spelen, leren voor een groep praten, leren leiding geven. Als kleuter luisterde ik al geboeid naar zijn verhalen over Cardijn. Mijn vader is nog altijd een grote verteller.”* Voor wie Philip Brinckman kent: hij is duidelijk een aardje naar zijn vaartje!

Ik zou de avond kunnen vullen met zijn verhalen. Eentje, toe: toen Philip op een dag een klas voorbijliep en overvolle boekentassen zag liggen, stapte hij de klas binnen en sprak de leraar Nederlands aan. Bleek dat de oorzaak lag in de knutselwerken - met een steen meen ik mij te herinneren - die de leerlingen als boekbespreking hadden moeten maken. Daarop wees Philip zijn collega er fijntjes op dat een boekbespreking gaat om lezen, schrijven en vertellen, niet om een creatieve invulling van pakweg de kaft van een boek.

Maar nu ga ik te snel. Laten we beginnen bij het begin.

Als zesdeklasser in het lager onderwijs al was Philip bijzonder gecharmeerd door de Broeders van Liefde en hun inzet voor onderwijs, hun sociaal beleid voor gehandicapten, psychiatrische zieken en hun engagement in de 'missies'. Hij koos voor de broederschool en werd er ondergedompeld in hun

opvoedingsproject van “Deus Caritas Est”. Drie jaar later ging hij voor de eerste keer mee op kamp met mentaal gehandicapte kinderen.

Op 21-jarige leeftijd richtte hij samen met drie oudere vrienden - Johan Van de Walle, Marc Bittremieux en Veron Raes - de kinderen- en jongerenwerking 't Leebeekje in de kansarme wijk Nieuw-Gent op, genoemd naar de Leebeek die langs het domein loopt, en tot op vandaag inspirerend voor de aanpak van Zomerscholen. Het doel was om kansarme kinderen van 3 tot 16 jaar een fijne vakantie te bieden. (Later namen ook kinderen uit Zwijnaarde, Gent en omliggende deelgemeenten deel.) 't Leebeekje begon in een oude boomgaard met leegstaande kippenhokken en varkenstallen, omgebouwd tot onder meer keuken, poppenkastlokaal, leeshoek en leiderslokaal.

De eerste dag waren er 42 kinderen, later groeide dit aantal tot bijna 400 kinderen met ongeveer 40 begeleiders. Vanaf 15 jaar konden kinderen hulpleider worden: burgemeester Matthias De Clercq was trouwens een van hen. Er werd veel geïnvesteerd in de vorming van de leidersploeg, wat ook hun vergoeding was. (Pas later kwam er een kleine financiële vergoeding bij.) De beloning bestond vooral uit zelfontwikkeling en de ervaring van betekenisvolheid om anderen mee te helpen groeien. Om de begeleiding te professionaliseren, werden betaalde krachten zoals maatschappelijke assistenten aangetrokken, maar de sturing bleef in handen van personen met een pedagogisch diploma. Gastdocenten gaven bovendien workshops in bijvoorbeeld dans en gevechtssport. Ook ouders werden betrokken bij de werking. Wekelijks waren er activiteiten zoals een openluchtfilm, dansavond, een spaghetti-avond en een bosspel, een specialiteit van Philip trouwens. Dit zorgde voor inkomsten en versterkte het vertrouwen van de ouders in de werking, waardoor 't Leebeekje een ontmoetingsplaats werd.

In 1994 werd de werking uitgebreid: ook tijdens korte vakanties en na schooltijd werden activiteiten georganiseerd. Op woensdag- en vrijdagavond waren er sport- en spelactiviteiten en op zaterdagmiddag voetbal. De nadruk lag op de vormende waarde, zoals huiswerkbegeleiding en ondersteuning bij Nederlands en rekenen.

Philip bleef in zijn vrije tijd actief tot 2008, met een jaarlijks engagement van vijf weken tijdens de zomervakantie en het onderhoud van het domein tijdens het schooljaar. Hij bleef nadien in het dagelijks bestuur tot de stopzetting in 2019, in totaal 36 jaar.

Ook in zijn professionele leven heeft Philip het lesgeven nooit losgelaten omdat hij ervan overtuigd is dat hét wonder van het onderwijs in de klas gebeurt. Na zijn lerarenopleiding in Torhout bleef hij er werkzaam in het toenmalig Regentaat (Normaalschool), o.a. voor het geven van modellessen voor de studenten van de lerarenopleiding. Na een passage als leraar in de Kadettenschool in Laken kwam hij in 1986 in het Sint-Jozefscollege in Turnhout terecht. Philip woont weliswaar in Gent maar verblijft tijdens de week in zijn school omdat hij zich aangesproken voelt door de jezuïetenpedagogie die het streven naar uitmuntendheid combineert met dienstbaarheid. Hij wil daar dezelfde ontvoogding van arbeiderskinderen, naar de idealen van Jozef Cardijn, bereiken waar 'Niemand is veroordeeld tot middelmatigheid'. Door deze specifieke klemtonen is de school trouwens de voorbije jaren regelmatig in de pers gekomen, o.a. in Man bijt hond, Koppen en Radio Gaga.

Philip combineert in zijn college intussen al meer dan dertig jaar zijn directietaken als pedagogisch directeur en als directeur van wat het 'strengste internaat van Vlaanderen' wordt genoemd. Ik heb mij zelfs laten vertellen dat als Philippe over de speelplaats wandelt het een stuk stiller wordt, niet uit schrik maar uit respect en natuurlijk gezag.

Daarnaast geeft hij nog vier uur godsdienst per week, want lesgeven, 'dat is ook het mooiste dat er is'. Zo vraagt Philip stelselmatig en bewust aan goede leerlingen die op zijn bureau komen: 'Zou jij geen leerkracht willen worden?'

We zouden ons nu al de vraag kunnen stellen: hoe houd je zo'n engagement vol? Charlotte Luysen, lid van de Commissie Beter Onderwijs, tipte mij - onder meer - dat Philip alleen of met vrienden gaat fietsen om even te herbronnen. Dat is ook nodig als je zo'n grote betrokkenheid hebt op je leerlingen zoals Philip.

Hij was ook een tijd actief als docent aan de Eekhout Academy, het nascholingscentrum van de Kulak Kortrijk, en stond mee aan de basis van de vormingsdagen voor leerkrachten van de jezuïetencolleges via CEBECO. Hij geeft bovendien regelmatig voordrachten en schrijft opiniestukken over onderwijsgerelateerde onderwerpen voor directies, leerkrachten, ouders en leerlingen. Hij kaart daarbij stelselmatig aan dat 1) leerlingen te vaak als klanten worden aanzien, 2) dat kennis te vaak wordt ingeruild voor iets beleven en voor nuttige competenties verwerven. Kritisch denken, vaardig en creatief worden, lukt nochtans enkel als je een solide kennisbasis opgebouwd hebt. Dat fundament moet al in de kleuter- en basisschool gelegd worden. 'Leuk' moet een andere invulling krijgen. Het moet over voldoening maar ook over plicht gaan.

Natuurlijk is niet alleen het marktdenken verantwoordelijk voor de langzame 'ont-scholing' van het onderwijs, aldus Philip. Er is ook de sociologische golf die menselijke gelijkwaardigheid verwacht met cognitieve gelijkheid. Het postmodernisme en constructivisme hebben een vorm van nihilisme versterkt: niets is nog waar, dus ieder dan maar zijn waarheid. Er lijkt minder en minder eensgezindheid over wat nog de moeite van het doorgeven waard is.

Onze samenleving heeft een obsessie met gelijkheid waardoor we dreigen te verzanden in middelmatigheid. De vermarkting, nivellering en vervreemding resulteren in een systematische aantasting van wat onderwijs zou kunnen en moeten zijn. Het was aan het eind van dit schooljaar ook weer bijzonder actueel: al voor de start van de vakantie vertrekken omdat de ticketprijzen dan goedkoper zijn. Schooltijd lijkt minder belangrijk te worden onder meer door de belevingseconomie die een miljardenbusiness is geworden. Op lesdagen deelnemen aan allerlei activiteiten wordt vanzelfsprekend gevonden: inzwemmen voor het officiële kampioenschap, oma en opa voor hun vijftigste huwelijksverjaardag verrassen in Spanje: allemaal voorbeelden van de voorbije weken, aldus Philip. Soms verwachten ouders ook nog dat de afwezige zoon of dochter de lessen op bepaalde momenten toch nog online zou kunnen 'meepikken'. Begrijpelijk dat veel leerkrachten de handdoek in de ring gooien. Ze lijken er steeds minder toe te doen.

Philip is ervan overtuigd dat het onderwijs, in concreto de school of de klas, 'heilige grond' moet zijn waar kinderen ingewijd worden in Waarheid (geletterdheid en wetenschap), Goedheid (rechtvaardigheid) en Schoonheid (cultuur en kunst). Hiertoe moet de leerkracht moedig genoeg zijn om de economisering en instrumentalisering van het onderwijs een halt toe te roepen en kinderen de rust en de routine aan te bieden om deze drie facetten op het spoor te komen.

Niet verwonderlijk dus dat de meesten onder u Philip vooral als de gedreven voorzitter van de Commissie Beter Onderwijs kennen. Ik zei het al: de grootste slachtoffers van de dalende onderwijskwaliteit zijn volgens Brinckman de sociaal zwakkeren. Daarom heeft Philip naar eigen zeggen ook de opdracht aanvaard om voorzitter te worden van de Commissie Beter Onderwijs die in 2021 een lijvig rapport publiceerde met concrete adviezen. Dit is meteen een volgende belangrijke reden waarom we hier vanavond samen zijn in deze prachtige historische pacificatiezaal die refereert naar de Pacificatie van Gent, ook wel de bevrijding van Gent genaamd, hier volgend jaar 450 jaar geleden ondertekend. Het is hoognodig om kinderen te bevrijden van het juk van verkeerde didactische en pedagogische principes die hun toekomstkansen hypothekeren.

Christel Op de beeck vertelde mij dat ze aan het winkelen was, toen ze de eerste keer een telefoon van Philip kreeg met de verrassende mededeling dat er zich bijna duizend leerkrachten hadden aangemeld

om deel uit te maken van de Commissie. Het advies om er een logaritme tegen te gooien met elementen als 'onderwijsniveau, spreiding over de onderwijsverstrekkers, onderwijsvormen, gender, ...' enz. legde hij gewoon naast zich neer. Philip heeft alle kandidaturen gelezen, en - het moet gezegd - hij is erin geslaagd om een prachtige groep experts bestaande uit 6 academici en 6 leerkrachten samen te stellen die niet alleen nergens in vraag werden gesteld, maar ook op een unieke manier samenwerkten met en gerespecteerd werden door de onderzoekers. Deze laudatio is dus ook voor hen.

In het adviesrapport van deze commissie staan 4 foci met 58 adviezen voor het hele onderwijsveld en de samenleving: twee ervan gaan over de leraren, twee over de leerlingen, namelijk aandacht voor leraren omkaderen in hun focusopdracht, aandacht voor de herwaardering, opleiding en professionalisering van leraren enerzijds en anderzijds ook aandacht voor het menselijke leervermogen via basiskennis en -vaardigheden naast aandacht voor de bijzondere leef- en leeromstandigheden van alle leerlingen. Als je namelijk kansarme kinderen op school niet genoeg basiskennis en -vaardigheden bijbrengt, laat je hen pas écht in de steek, zeker in de woelige wereld van vandaag waarin velen moeten zien te overleven. Het is met kennis, kunde en innovatie dat we onze welvaart kunnen uitbouwen en veiligstellen. Alleen: nog te weinig mensen realiseren zich dat uit nationale en internationale peilingen zoals de Vlaamse toetsen, PISA en PIRLS blijkt dat ons onderwijs in een echte crisis verkeert. Het niveau van Vlaamse leerlingen voor zowel lezen, wiskunde als wetenschappen was nog nooit zo laag en gaat sneller achteruit dan gemiddeld binnen de OESO.

In deze onderwijscrisis hebben we veel te winnen en nog meer te verliezen.

Philip deelt de overtuiging met de leden van zijn Commissie Beter Onderwijs dat de kunst van de directe instructie, dé didactische manier om nieuwe leerstof aan te brengen, ver zoek is. Ook de alom tegenwoordige, dure, veel te dikke invulboeken zitten vol met een allegaartje van tekeningen, cartoons en foto's. Zo vertelde Philip dat hij aan een klas vroeg of ze wisten waarom de makers van een handboek een kleurenfoto van een barbiepop kozen bij het lesonderwerp over de verleden tijd. Een pientere jongen antwoordde: "Omdat ze denken dat wij dat leuk vinden?" De nagel op de kop.

Ook laptops, tablets, iPads hebben de jongste jaren vele scholen veroverd, vaak zonder ernstig onderbouwde pedagogische visie. Het geld moet rollen en je wilt met de tijd meegaan. Er werd weinig stilgestaan bij de nevenkosten. Tieners achter een laptop klikken vaker weg, hebben een kortere aandachtsboog, niet alleen in de klas, maar uiteraard ook thuis. Kwetsbare kinderen bij wie de nodige sturing ontbreekt, zijn de dupe van dit soort marktpraatjes. Nu de helft van de leerlingen opgezadeld zit met digitale leermiddelen, verschijnen opnieuw studies dat met de hand schrijven het leerproces versterkt. Een beetje tragisch, toch?

Als we ervoor willen zorgen dat onze kinderen later ook hun weg vinden in de maatschappij, meer mentale weerbaarheid en veerkracht krijgen, is meer nodig dan we vandaag doen. Want geef toe, voor de aanpak van vele maatschappelijke problemen zoals vapes, games, drugs, obesitas en radicalisering wordt meteen richting school gekeken: los het maar op, maar in een echte crisis moeten we ook meer naar onszelf durven kijken. Veel te weinig hoor je dat (groot)ouders, de jeugdbeweging, de industrie of de politici ook hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Ook u en ik dus. Wat kunnen wij met z'n allen meer doen? Ook daarop ligt een focus in het adviesrapport dat Philip met zijn fantastische team afleverde.

Een school moet een vrije ruimte blijven, een *scholè*, waar kinderen vrij van maatschappelijke druk het goede uit het verleden aangeleerd krijgen zodat ze later op hun beurt beter de toekomst mee vorm kunnen geven. We moeten dan wel durven inzetten op het fundament van elke scholing en dat is leren en onderwijzen: gemotiveerde en onderlegde volwassenen onderwijzen wat waardevol is aan een jongere generatie die leert om er later het hare mee te doen. We moeten de overgeleverde en betrouwbare kennis die onze soort, de Homo sapiens, al 200.000 jaar lang opgebouwd heeft, weer een

podiumplaats geven. Kinderen hebben recht op de nodige tijd en hulp om zich deze kennis, het wat én het hoe, eigen te maken.

Intussen is al een groot aantal van de 58 adviezen van de Commissie Brinckman gerealiseerd en blijven andere ook de komende jaren bijzonder actueel. Zo is bijvoorbeeld advies 58 alvast een fantastisch feit: met de oprichting van Leerpunt heeft ook Vlaanderen eindelijk een Kenniscentrum Onderwijs naar het voorbeeld van en in nauwe samenwerking met The Endowment Foundation in Engeland en het Nederlands Regieorgaan in Nederland. In het Taalplan Nederlands 'Elk kind taalheld' van minister Demir - dat vandaag door de Vlaamse regering is goedgekeurd - en het ToTaalplan Nederlands van minister Cieltje Van Achter krijgt het een cruciale rol om de onderwijskwaliteit weer op te krikken. Leerpunt heeft intussen de formele opdracht om een keurmerk toe te kennen aan kwaliteitsvolle leermiddelen en professionaliseringstrajecten: advies 17!

Ik heb helaas maar tijd voor nog één voorbeeld: ook van het eerste en tweede advies wordt momenteel intensief werk gemaakt, namelijk om meer aandacht te besteden aan de school als efficiënte, cognitieve leeromgeving vanuit een wetenschappelijk onderbouwde aanpak met in de gisteren goedgekeurde minimumdoelen meer tijd voor basiskennis en -vaardigheden, o.a. met betrekking tot de kennis van het Nederlands.

De waarde en de impact van het adviesrapport van de Commissie Beter Onderwijs zijn dus nauwelijks te onderschatten. Toch blijft de voorzitter bescheiden, weet iedereen die Philip als commissielid van nabij heeft leren kennen. Hij weet zich altijd weg te cijferen. Zo heeft commissie-ondervoorzitter prof. Kries Versluys bij hem moeten aandringen dat er in het Woord Vooraf van het rapport vermeld zou worden dat hij de basisteksten geschreven heeft, waarop dan nadien in subgroepen is verder gewerkt. Hij heeft dus niet alleen de werkgroep geleid, maar ook de eerste ruwe versie van het rapport geschreven.

Commissielid Mohamed Al Farisi vertelde mij dat wat hem in Philip telkens treft, zijn vermogen is om complexiteit tastbaar te maken - of hij nu spreekt over onderwijs, filosofie of het leven zelf. Een beeld dat hem is bijgebleven - en dat Philip ook toelicht in de schitterende podcastreeks 'Zwijgen is geen optie' - is zijn verwijzing naar Nietzsche en zijn fascinerende boek *Aldus sprak Zarathoestra*: kinderen moeten leren als kamelen in een spoor lopen, vervolgens moeten ze leeuwen worden, zich verzetten tegen de regels en weg van het spoor hun eigen weg kiezen. Enkel dan kunnen ze Kind (met hoofdletter) worden en dankbaar en vol verwondering in het leven staan. Volgens Philip willen we vandaag de kameelfase te vaak overslaan." Dit is een mooie metafoor voor de weg die hij zelf lijkt te gaan. We kunnen ons daarbij de vraag stellen: *Philip, wie ben jij vandaag: de kameel, de leeuw of het Kind?"*

Ik moet helaas afronden, ook al zijn er nog veel verhalen te vertellen: ik durf samen met Philip – en ongetwijfeld met velen onder u – hopen dat de politiek samen met alle onderwijsactoren, media en sociale partners erin zullen slagen om de pijnpunten in het onderwijs aan te pakken. Nogmaals: de situatie is nog erger dan velen nog altijd denken. We weten nochtans wat moet gebeuren om de problemen aan te pakken.

Ik wil eindigen met mijn stoïcijnse beginvraag: *"Wil je herinnerd worden om wat je gedaan hebt of om wie je was?"* Wij willen met de Beweging Vlaanderen-Europa - traditioneel naar aanloop van onze Vlaamse feestdag - Philip Brinckman opnemen in onze rij van prestigieuze sporendragers als grote inspirator om wie hij is maar ook omwille van zijn **impact** tot op vandaag en ongetwijfeld ook morgen.

Philip, mag ik u vragen om de Gulden Spoor voor Maatschappelijke Uitstraling in ontvangst te nemen?